

Minima-effectrapportage gemeente X

*De invloed van gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie van
inwoners met lage inkomens*

Minima-effectrapportage gemeente X

*De invloed van gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie van
inwoners met lage inkomens*

Nibud, 2013

Voorwoord

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) is een onafhankelijke stichting. Het Nibud heeft tot doel particuliere huishoudens inzicht te laten verkrijgen in hun inkomsten en uitgaven, en vaardigheid aan te leren om planmatig met geld om te gaan. Het Nibud probeert dit doel te bereiken door rechtstreeks voorlichting te geven, zowel via de massamedia als via eigen brochures over diverse budgetonderwerpen, zoals kostgeld en alimentatie.

Daarnaast wil het Nibud hetzelfde doel bereiken via professionals die zich bezighouden met vormen van financiële advisering en voorlichting. Dit zijn functionarissen uit zowel de maatschappelijke hulp- en dienstverlening als het financieel bedrijfsleven, en sectoren van het onderwijs. Het Nibud ondersteunt deze groepen met eigen publicaties (Budgethandboek, Prijzengids, Rekenprogramma's) en door deskundigheidsbevordering in de vorm van opleidingen en trainingen.

Bij dit alles gaat het Nibud uit van een standaardmethode van begroten. Dit resulteert in een reeks voorbeeldbegrotingen met referentiecijfers die zijn gebaseerd op empirisch wetenschappelijk onderzoek. Het Nibud stelt de keuzevrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de huishoudens voorop.

Het Nibud geeft gemeenten meer inzicht in het effect van hun minimabeleid. Door middel van een minima-effectrapportage (MER) helpt het Nibud gemeenten het geld bestemd voor minimabeleid, optimaal te besteden.

Deze rapportage is uitgevoerd door het Nibud, in opdracht van de gemeente X. Met deze minima-effectrapportage wil de gemeente onder meer in beeld brengen wat de effecten zijn van landelijke en gemeentelijke maatregelen op de koopkracht van de armste groepen in 2013.

Utrecht, 2013

Inhoud

VOORWOORD	- 5 -
1 INLEIDING	- 9 -
1.1 Centrale vraag	- 9 -
1.2 Kern minima-effectrapportage	- 9 -
1.3 Leeswijzer	- 10 -
2 ONDERZOEKSMETHODE	- 11 -
2.1 Inleiding	- 11 -
2.2 Basispakket	- 11 -
2.3 Restpakket	- 12 -
2.4 Inkomsten	- 13 -
2.5 Uitgavensoorten	- 13 -
3. MINIMABELEID	- 15 -
3.1 Landelijk minimabeleid	- 15 -
3.2 Lokaal minimabeleid	- 15 -
3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid	- 15 -
3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering	- 16 -
3.2.3 Langdurigheidstoeslag	- 16 -
3.2.4 Participatieregeling	- 16 -
3.2.5 Kinderopvang	- 17 -
3.2.6 Individuele bijzondere bijstand	- 18 -
4. RESULTATEN	- 19 -
4.1 Huishoudsamenstelling	- 19 -
4.1.1 Vóór invulling van het restpakket	- 19 -
4.1.2 Na invulling van het restpakket	- 19 -
4.2 Inkomensniveau	- 21 -
4.2.1 Vóór invulling van het restpakket	- 22 -
4.2.2 Na invulling van het restpakket	- 22 -
4.2.3 Langdurigheidstoeslag	- 23 -

5.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	- 25 -
5.1	Regelingen	- 25 -
5.2	Huishoudens.....	- 26 -
5.3	Extra mogelijkheden	- 27 -
	BIJLAGE 1: BEGROTINGEN	- 29 -
	BIJLAGE 2: INKOMSTEN	- 31 -
	BIJLAGE 3: VERANTWOORDING UITGAVEN	- 33 -
	Basispakket.....	- 33 -
	Restpakket	- 35 -

1 Inleiding

1.1 Centrale vraag

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met een laag inkomen. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen of door bijzondere bijstand. Het is echter niet direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens.

De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente X?

Bekeken wordt welke groepen huishoudens in de gemeente goed profiteren van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen en welke groepen hier minder goed van profiteren. Ook maakt deze rapportage een eventuele armoedeval inzichtelijk. De resultaten van de effectrapportage kunnen als basis dienen voor de verdere ontwikkeling van het minimabeleid van de gemeente X.

1.2 Kern minima-effectrapportage

In deze minima-effectrapportage wordt voor een aantal huishoudtypen de koopkracht inzichtelijk gemaakt. In overleg met de gemeente X is een keuze gemaakt voor de volgende voorbeeldsituaties:

1. Een alleenstaande jonger dan 65 jaar;
2. Een alleenstaande, 65 jaar of ouder;
3. Een eenoudergezin met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
4. Een eenoudergezin met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
5. Een echtpaar jonger dan 65 jaar;
6. Een echtpaar, 65 jaar of ouder;
7. Een echtpaar met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
8. Een echtpaar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
9. Een alleenstaande, 65 jaar of ouder met een zorgvraag.

Voor elk van deze huishoudens worden berekeningen gemaakt bij de volgende inkomens:

- netto minimum inkomen (WWB of AOW);
- 110 procent van het netto minimum inkomen;
- 120 procent van het netto minimum inkomen.

Onder netto minimum inkomen verstaan we het toepasselijk minimum inkomen voor een specifiek type huishouden. Voor een alleenstaande onder de 65 jaar is dit gelijk aan 50 procent van het wettelijk minimumloon aangevuld met de maximale toeslag van 20 procent van het wettelijk minimumloon. Voor een alleenstaande van 65 jaar of ouder is dit gelijk aan de hoogte van de AOW.

Bij 110 en 120 procent van het netto minimum inkomen vermenigvuldigen we de toepasselijke bijstandsnorm 1,1 en, 1,2.

Het kan vóórkomen dat een huishouden met een inkomen op 120 procent van het minimum minder overhoudt dan een huishouden op 110 procent van het minimum, als het eerste huishouden net buiten de regelingen voor financiële ondersteuning valt. Dit rapport maakt dit effect, de armoedeval, inzichtelijk.

Bij ouderen wordt officieel niet gesproken van een armoedeval, omdat ouderen gewoonlijk niet uitstromen van een uitkering naar betaald werk. Toch kan er bij hen ook sprake zijn van een geringere bestedingsmogelijkheid bij een hoger inkomen. Voor het gemak wordt dit ook als armoedeval aangemerkt.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeksmethode waarbij tevens de methodiek van begroten staat beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de lokale inkomensondersteunende regelingen die worden doorberekend in deze effectrapportage. Vervolgens geeft hoofdstuk 4 de onderzoeksresultaten. Tot slot staan in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen.

De begrotingen staan in de bijlage. Ook wordt in de bijlage meer informatie gegeven over bronnen van de referentiecijfers en de inkomensopbouw.

2 Onderzoeksmethode

2.1 Inleiding

Om het effect van inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens te berekenen, maakt het Nibud gebruik van begrotingen. Uit deze begrotingen zijn de inkomsten en uitgaven van de huishoudens af te lezen.

De begrotingen in deze rapportage zijn gemaakt voor verschillende huishoudtypen op verschillende inkomensniveaus. Hierbij gaan we er vanuit dat huishoudens in een huurwoning wonen.

De begrotingen zijn voor groepen van huishoudens. De bedragen in de begrotingen zijn gemiddelden; in werkelijkheid zal de financiële situatie van de individuele huishoudens er anders uitzien. De begroting laat dus niet zien in hoeverre een *individueel* huishouden een sluitende begroting heeft. Wel wordt duidelijk in hoeverre een groep huishoudens een sluitende begroting heeft. Bij het opstellen van de begrotingen wordt geen rekening gehouden met schulden, omdat daarover niets algemeen te zeggen valt. Schulden komen echter vaak voor onder mensen met lage inkomens.

Alle begrotingen zijn maanbegrotingen, waarbij de inkomsten en uitgaven zijn omgerekend naar gemiddelde maandbedragen. In de praktijk kunnen er flinke verschillen zijn tussen de maanden van het jaar. Vakantiegeld wordt bijvoorbeeld jaarlijks uitgekeerd, maar wordt in deze rapportage uitgedrukt in een maandelijks bedrag.

Het inkomen is in iedere begroting een vast gegeven. De uitgavenkant vullen we in volgens de methode van het basispakket en het restpakket.

2.2 Basispakket

Het basispakket omvat alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd. Hierin zijn de kosten opgenomen die een huishouden moet maken voor wonen, kleden, voeden, gezondheid, zekerheid (verzekeringen) en informatie (telefoon, internet en tv). Het pakket wordt in overleg met anderen (bijvoorbeeld de Sociale Alliantie) regelmatig aangepast. Vanaf 2006 maakt een computer met internetaansluiting deel uit van het basispakket voor alle huishoudens. Voor iedere kostenpost is een minimumprijs

genomen. In bijlage 3 worden de diverse onderdelen van het basispakket nader beschreven.

Naast de noodzakelijke uitgaven van het basispakket zijn er in individuele gevallen moeilijk of niet-vermijdbare uitgaven. Dit zijn uitgaven die voor een bepaald persoon onontkoombaar zijn. Bijvoorbeeld wanneer iemand een speciaal dieet moet volgen. Voor dit soort uitgaven is individuele bijzondere bijstand mogelijk. Dit is niet standaard in de begrotingen opgenomen. Bij één voorbeeldsituatie is wel rekening gehouden met dergelijke (meer)kosten, de alleenstaande met een zorgvraag.

2.3 Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor wat meer vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket. Huishoudens zijn vrij om het restpakket zelf in te vullen. Het geld kan besteed worden aan nieuwe uitgavenposten (vakantie of hobby) of aan extra uitgaven aan posten in het basispakket (extra voeding of kleding).

De uitgaven in het restpakket worden in twee delen gesplitst: de uitgaven voor sociale participatie en de overige uitgaven.

Onder sociale participatie vallen de posten contributies en abonnementen, op bezoek gaan, bezoek ontvangen, vakantie en uitgaan en vervoer. Sociale participatie wordt door velen als noodzakelijk beschouwd en is in veel gemeenten op de een of andere manier onderdeel van het minimabeleid.

De overige uitgaven van het restpakket zijn andere uitgaven die niet in basispakket en het pakket sociale participatie zitten. Hieronder vallen zaken zoals huisdieren, zakgeld en werk gerelateerde kosten (woon-werkverkeer, presentatie).

Het gekozen restpakket is sober; het omvat vrij elementaire uitgaven. Zie bijlage 3 voor de samenstelling van het restpakket.

De kosten van het restpakket nemen toe, naarmate het inkomen stijgt. In de eerste plaats komt dit door de werkkosten. Iemand met een inkomen (net) boven het sociaal minimum zal een laagbetaalde baan hebben en kosten voor onder andere woon-werkverkeer maken. Soms worden deze kosten door de werkgever vergoed, maar in deze rapportage wordt daar niet a priori vanuit gegaan. Bovendien worden de kosten voor participatie verminderd met het bedrag dat de gemeente hiervoor beschikbaar stelt. Veel gemeenten kennen een bijdrage voor sociaal-culturele uitgaven. Deze

bijdrage wordt verstrekt tot een bepaald inkomensniveau. Boven dit inkomensniveau vervalt de bijdrage, waardoor de kosten van participatie hoger uitvallen en het restpakket dus duurder wordt.

Het basispakket en het restpakket zijn (afgezien van de zorgvraag) qua inhoud voor alle huishoudens gelijk, zodat de koopkracht tussen de verschillende typen van huishoudens vergelijkbaar zijn. De pakketten zijn uiteraard wel aangepast aan de grootte van het huishouden: een alleenstaande heeft minder inventaris nodig dan een huishouden met kinderen. Bij het beprijzen van de pakketten wordt rekening gehouden met schaalvoordelen: een groter huishouden kan efficiënter inkopen doen dan een eenpersoons huishouden.

2.4 Inkomsten

In deze rapportage worden op drie inkomensniveaus begrotingen opgesteld voor de betreffende voorbeeldhuishoudens: het minimuminkomen (WWB/AOW-uitkering), 110 procent van het netto minimuminkomen en 120 procent van de toepasselijke norm.

Uitgangspunt in deze rapportage is het totaal besteedbaar maandinkomen. Dat inkomen bestaat uit alle inkomsten van het huishouden, zoals netto salarissen, uitkeringen, kortingen op de belasting, huurtoeslag, vakantiegeld, kinderbijslag en kindgebonden budget. In de begrotingen is geen rekening gehouden met eigen vermogen of eventuele inkomsten daaruit. Hoe deze regelingen doorwerken in de begrotingen en wat de invloed is op het inkomen van de verschillende huishoudens is te zien in bijlage 1.

In de rapportage wordt verondersteld dat de huishoudens maximaal gebruik maken van alle regelingen die op hen van toepassing zijn.

In bijlage 2 staat aanvullende informatie over de gekozen uitgangspunten bij de inkomens.

2.5 Uitgavensoorten

In alle begrotingen onderscheidt het Nibud drie soorten uitgaven:

- *Vaste lasten*

Dit zijn uitgaven die regelmatig terugkomen. Er ligt meestal een contract aan ten grondslag. Voorbeelden zijn de huur, energiekosten en verzekeringen.

- *Reserveringsuitgaven*

Dit zijn uitgaven die niet regelmatig voorkomen en waarvan de hoogte vooraf niet precies bekend is. Er moet in principe een bedrag voor gereserveerd worden. Voorbeelden hiervan zijn de kosten voor inventaris en kleding.

- *Huishoudelijke uitgaven*

Dit zijn de steeds terugkerende uitgaven, zoals uitgaven aan voeding, reiniging, persoonlijke verzorging.

In deze rapportage wordt gerekend met minimale bedragen die huishoudens nodig hebben om deze uitgaven te kunnen betalen.

Voor de uitgaven is waar mogelijk uitgegaan van lokale tarieven. Voorbeelden hiervan zijn de tarieven voor heffingen, de premie van de zorgverzekering en de kosten van de peuterspeelzaal. De landelijke bedragen zijn gebaseerd op berekeningen van het Nibud.

De uitgaven van een huishouden met een (lichte) zorgvraag wijkt op diverse punten af van de standaarduitgaven. Hierbij wordt er van uitgegaan dat het huishouden:

- 5 dagen per week gebruik maakt van een maaltijdvoorziening. Deze maaltijdvoorziening zorgt voor meerkosten ten opzichte van zelf bereiden. De meerkosten (inclusief de korting die van toepassing is) zijn verrekend bij de uitgavenpost 'Voeding en versnaperingen';
- gebruikt maakt van thuiszorg en hiervoor de eigen bijdrage verschuldigd is. Deze kosten staan bij de post 'Extra ziektekosten';
- extra waskosten heeft; we gaan uit van 2x per week extra wassen. Deze staan weergegeven bij de post 'Reiniging';
- extra slijtage van de kleding heeft, doordat de kleding vaker gewassen moet worden. De extra kledingkosten zijn verrekend bij de uitgavenpost 'Kleding en schoeisel';
- om medische redenen gebruik maakt van sociale alarmering. Dit is verwerkt bij de uitgavenpost 'Extra ziektekosten';
- gebruik maakt van een deeltaxi (collectief vraagafhankelijk vervoer. Hierbij gaan we uit van kosten gelijk aan het tarief voor 4 strippen van de voormalige strippenkaart per maand. De kosten van de deeltaxi staan bij de uitgavenpost 'Openbaar vervoer, fiets'.

Meer informatie over de uitgaven staat in bijlage 3.

3. Minimabeleid

In dit hoofdstuk worden diverse landelijke en gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning van minima beschreven. Alleen de regelingen die in de berekeningen zijn meegenomen komen in dit hoofdstuk aan bod. Paragraaf 3.1 geeft een opsomming van de landelijke regelingen; in paragraaf 3.2 komen de lokale inkomensondersteunende regelingen aan bod, waarbij per regeling een korte beschrijving wordt gegeven van de belangrijkste kenmerken en voorwaarden.

3.1 Landelijk minimabeleid

Bij het opstellen van de begrotingen worden de landelijke heffingskortingen (algemene heffingskorting, arbeidskorting, inkomensafhankelijke combinatiekorting, alleenstaande ouderkorting en de ouderenkorting), landelijke toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag) en de kinderbijslag en het kindgebonden budget in de berekeningen opgenomen.

3.2 Lokaal minimabeleid

Naast de landelijke inkomensondersteunende maatregelen heeft de gemeente X voor huishoudens met een laag inkomen ook een lokaal minimabeleid. De regelingen die worden opgenomen in de berekeningen komen in de volgende paragrafen aan bod.

3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente X kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en voor de hondenbelasting voor de eerste hond. De gemeente hanteert hierbij een norm van 100 procent van de grondslag WWB. Bij een inkomen hierboven wordt de betalingscapaciteit berekend door het inkomen te verminderen met het norminkomen. Er vindt een correctie plaats voor de eigen uitgaven aan huur en voor nominale zorgpremies. Vanaf 2012 kunnen gemeenten bij de berekening van de kwijtschelding ook rekening houden met de kosten van kinderopvang. De gemeente X maakt van deze mogelijkheid gebruik.

Van de betalingscapaciteit dient 80 procent te worden aangewend voor de betaling van de gemeentelijke heffingen.

Bij het waterschap is kwijtschelding mogelijk voor de verontreinigingsheffing en de ingezetenenheffing. Bij de berekening van de kwijtschelding hanteert het waterschap de norm van maximaal 90 procent van de bijstandsnorm. De huishoudens die voor kwijtschelding van de gemeentelijke lasten in aanmerking komen worden aan het waterschap aangeleverd. Het Waterschap rekent voor deze huishoudens apart de betalingscapaciteit uit.

3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering

De gemeente X biedt inwoners met een laag inkomen een collectieve zorgverzekering aan bij zorgverzekeraar CZ. Naast de collectiviteitskorting verstrekt de gemeente een bijdrage in de premie.

Om voor deelname aan de collectieve zorgverzekering in aanmerking te komen, hanteert de gemeente een inkomensgrens van 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

De zorgtoeslag die huishoudens ontvangen is in de begrotingen opgenomen.

3.2.3 Langdurigheidstoeslag

De langdurigheidstoeslag in de gemeente X is bedoeld voor huishoudens tussen de 23 en 65 jaar die gedurende een periode van minimaal vijf jaar over een inkomen beschikken dat niet hoger is dan 100 procent van de van toepassing zijnde bijstandsnorm.

Bij de resultaten van deze rapportage wordt een vergelijking gemaakt tussen huishoudens die wel in aanmerking komen voor de langdurigheidstoeslag en huishoudens die hier geen recht op hebben.

3.2.4 Participatieregeling

De gemeente X kent een regeling ter bevordering van maatschappelijke activiteiten en ter vergoeding van de kosten voor schoolgaande kinderen. De inkomensgrens om voor de bijdrage in aanmerking te komen is 110 procent van de geldende bijstandsnorm. Evenals de andere regelingen mag het totale vermogen niet hoger zijn dan die geldt in de Wet werk en bijstand als vrij te houden bedrag.

Via de Participatieregeling kan per persoon een tegemoetkoming worden verleend voor aantoonbare kosten van deelname aan sociale, culturele, en sportieve activiteiten en indirecte kosten die verband houden met scholing van kinderen.

De Participatievergoeding is in de begrotingen verrekend in de post 'Restpakket, contributies en abonnementen'.

3.2.5 Kinderopvang

Op grond van de Wet Kinderopvang kunnen ouders van kinderen tot twaalf jaar een tegemoetkoming toegekend krijgen voor de kosten van kinderopvang. Vervolgens resteert een eigen bijdrage voor deze kosten. De ontbrekende bijdrage kinderopvang wordt door de gemeente vergoed als er een sociaal medische grond is en als de ouders:

- Werken en gedeeltelijk bijstandsuitkering ontvangen;
- Deelnemen aan een re-integratievoorziening;
- Een opleiding volgen en geen inkomen hoger hebben dan 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

De bijdrage van de gemeente is afgeleid van het uurbedrag zoals de Belastingdienst dat hanteert. De meeste kinderopvanginstellingen hanteren echter een hoger tarief dan dit maximale tarief. De gemeente X vergoedt de resterende kosten voor de klant niet.

Een alleenstaande ouder met een inkomen op bijstandsniveau hoeft geen gebruik van de kinderopvang te maken, tenzij deze ouder een re-integratietraject volgt. In het eerste geval zijn er geen kosten voor kinderopvang, in het tweede geval worden deze kosten door de gemeente vergoed. Daarom zijn in de begrotingen op 100 procent geen kosten voor kinderopvang opgenomen. Bij een inkomen boven bijstandsniveau gaan we ervan uit dat de alleenstaande ouder enkele dagen per week werkt en wel gebruik maakt van de kinderopvang. Bij een inkomen op 110 procent van de bijstandsnorm wordt gerekend met 20 uur kinderopvang per week, bij een inkomen op 120 procent van de norm wordt uitgegaan van 30 uur kinderopvang.

Voor echtparen zonder werk (met een inkomen op 100 procent van de bijstandsnorm) of echtparen waarvan een van beide partners werkt (met een inkomen van 110 en 120 procent van de norm), gaan we er vanuit dat zij geen gebruik maken van kinderopvang, maar wel van de peuterspeelzaal.

De gemeente X maakt voor het bezoek van de peuterspeelzaal onderscheid tussen kinderen met en zonder een indicatie voor VVE. In deze rapportage wordt uitgegaan van kinderen zonder indicatie.

De kosten voor kinderopvang en de peuterspeelzaal zijn verwerkt in de post 'schoolkosten/ kinderopvang'. De kinderopvangtoeslag die de betreffende huishoudens ontvangen is bij de inkomsten opgenomen.

3.2.6 Individuele bijzondere bijstand

De gemeente X verstrekt voor bijzondere en noodzakelijke kosten individuele bijzondere bijstand. Hiervoor geldt dat huishoudens met een inkomen tot en met 110 procent van de netto bijstandsnorm, hiervoor volledig in aanmerking kunnen komen. Boven dit inkomen geldt een draagkracht van 35 procent van het meerdere inkomen.

De bijzondere bijstand wordt in dit onderzoek alleen meegenomen bij het huishouden met een zorgvraag. Bij de overige huishoudtypen wordt de individuele bijzondere bijstand niet meegenomen omdat deze sterk afhankelijk is van de persoonlijke situatie.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Eerst wordt bekeken of de huishoudtypen het basis- en restpakket kunnen betalen, gebruik makend van de gemeentelijke regelingen. Vervolgens wordt gezien of er zich ook armoedevallen voordoen. Dat is het geval wanneer eenzelfde huishouden met een hoger inkomen als gevolg van de afbouw van de landelijke en gemeentelijke regelingen uiteindelijk minder te besteden heeft dan het huishouden met een lager inkomen.

Een en ander wordt schematisch weergegeven in **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** Deze tabel geeft een overzicht van de bestedingsruimte die de onderzochte huishoudtypen hebben, nadat zij de uitgaven uit het basispakket en het restpakket hebben gedaan. In de laatste twee kolommen wordt het saldo weergegeven van huishoudens die in aanmerking komen voor langdurigheidstoelage.

Een negatief saldo op de maandbegroting is in rood weergegeven. Indien een hoger inkomen leidt tot minder bestedingsruimte (de zogenoemde. armoedeval) dan is dit bij het betreffende inkomensniveau aangegeven met een rood pijltje.

4.1 Huishoudsamenstelling

4.1.1 Vóór invulling van het restpakket

Uit de tweede kolom ('saldo na basispakket') blijkt dat alle huishoudens voldoende inkomen hebben om de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te bekostigen.

4.1.2 Na invulling van het restpakket

Wanneer ook naar de bestedingen in het restpakket wordt gekeken, krijgen enkele huishoudens met een tekort op hun maandbegroting te maken.

Het eenoudergezin met oudere kinderen en de beide echtparen met kinderen kunnen op geen van de onderzochte inkomensniveaus alle uitgaven uit het basispakket en restpakket bekostigen. De alleenstaande onder de 65 jaar heeft moeite met alle uitgaven op bijstandsniveau en op het inkomen van 110 procent van het toepasselijke minimum.

a. Alleenstaande onder de 65 jaar

In de gemeente X komt een alleenstaande onder de 65 jaar met een WWB-uitkering na invulling van het restpakket vijf euro per maand te kort. Op 110 procent van de norm komt dit tekort uit op 3 euro. Alleenstaanden kunnen hun kosten niet delen met anderen en hebben dus niet de schaalvoordelen waar (eenouder)gezinnen wel van profiteren. Nadat alle noodzakelijke uitgaven uit het basispakket zijn bekostigd, houden zij net te weinig inkomen over voor sociale participatie.

b. Alleenstaande 65 jaar of ouder

Alleenstaanden van 65 jaar of ouder hebben voldoende bestedingsruimte om alle uitgaven te betalen. Zij houden, na invulling van het restpakket, 142 euro over om vrij te besteden als zij alleen een AOW-uitkering hebben. De hoogte van de AOW en de collectieve zorgverzekering hebben een positief effect op de bestedingsruimte van de alleenstaande oudere.

c. Eenoudergezin met twee jonge kinderen (3 en 6 jaar)

Het eenoudergezin met een twee jonge kinderen heeft voldoende inkomsten om naast de uitgaven uit het basispakket, de uitgaven uit het restpakket te kunnen bekostigen. Dit gezin profiteert van diverse gemeentelijke regelingen die doorlopen tot 110 procent van de toepasselijke bijstandsnorm. Vanaf 2012 kunnen gemeenten bij de berekening van de kwijtschelding ook rekening houden met de kosten van kinderopvang. De gemeente X heeft deze nieuwe voorziening ingevoerd. Hierdoor hebben huishoudens die gebruik maken van formele kinderopvang bij een inkomen op 110 procent van de bijstandsnorm recht op gedeeltelijke kwijtschelding van de gemeentelijke heffingen, terwijl zij hier voorheen, gezien hun inkomen, geen recht op hadden.

Op 120 procent is het inkomen hoog genoeg om zonder gemeentelijke ondersteuning de begroting sluitend te houden.

d. Eenoudergezin met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar)

Eenoudergezinnen met oudere kinderen hebben onvoldoende bestedingsruimte om alle uitgaven uit het restpakket te kunnen bekostigen. In X komt dit eenoudergezin met een bijstandsuitkering 71 euro te kort. Op 110 procent van de norm is het tekort 43 euro en op 120 procent is er nog 19 euro tekort.

Dat eenoudergezinnen met jonge kinderen de begroting wel sluitend krijgen en alleenstaande ouders met oudere kinderen niet, heeft te maken met het feit dat de kosten voor oudere kinderen over het algemeen hoger zijn dan voor jonge kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor voeding, kleding, schoolkosten en zakgeld. De hogere kinderbijslag en het kindgebonden budget kunnen dit verschil niet compenseren.

e. Echtbaar met twee jonge kinderen (3 en 6 jaar)

Ook het echtpaar met twee jonge kinderen kan de uitgaven uit het restpakket niet bekostigen. Dit geldt voor alle onderzochte inkomensniveaus. Een belangrijke oorzaak van dit tekort is dat een echtpaar de kosten van twee volwassenen moet dragen, zoals de kosten van de zorgverzekering, kleding en voeding. De hogere bijstandsnorm voor een echtpaar (100 procent tegenover 90 procent voor eenoudergezinnen) is veelal niet voldoende om deze extra kosten op te vangen.

Net als bij het eenoudergezin met oudere kinderen, zijn het de kosten voor sociale participatie die het tekort veroorzaken. De kosten uit het basispakket kunnen wel ruim uit de bijstandsnorm voldaan worden.

f. Echtbaar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar)

Evenals het eenoudergezin met oudere kinderen is bij dit huishouden ook duidelijk dat de leeftijd van de kinderen sterk op de begroting drukt. Het saldo na restpakketuitgaven zijn lager dan bij het echtpaar met jongere kinderen.

De inkomsten zijn bij alle inkomensniveaus nog wel voldoende om de uitgaven uit het basispakket te kunnen betalen.

g. Alleenstaande van 65 jaar en ouder met extra zorgkosten

Dit huishoudens heeft te maken met extra kosten in verband met zorg. Een groot deel van de kosten wordt vergoed via de collectieve aanvullende verzekering, de bijzondere bijstand of de Wmo. Is het inkomen hoger dan 110 procent dan wordt voldoende draagkracht verondersteld. Het grootste verschil tussen de alleenstaande van 65 jaar of ouder met en zonder zorgvraag is dan ook te zien bij het inkomen van 120 procent van het toepasselijke minimum. Daar moet het huishouden een groter deel van deze zorgkosten zelf betalen. Maar nog heeft het huishouden voldoende middelen om zowel het basis- als het restpakket te kunnen bekostigen.

4.2 Inkomensniveau

Voor elk huishoudtype zijn verschillende inkomensniveaus doorgerekend. Naast het minimum inkomen zijn inkomens op 110 en 120 procent van de bijstandsnorm gespecificeerd.

Soms leidt een hoger inkomen tot een beperktere bestedingsmogelijkheid. Dit komt doordat landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende maatregelen, zoals huurtoeslag en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, er niet op voorhand toe leiden dat een huishouden meer te besteden heeft bij een hoger inkomen. In dat geval

is sprake van een armoedeval. Deze situatie ontstaat voornamelijk wanneer huishoudens vanuit een uitkering uitstromen naar betaald werk. Op dat moment nemen de kosten door werk toe en komen rechten op diverse inkomensondersteunende regelingen (gedeeltelijk) te vervallen.

4.2.1 Vóór invulling van het restpakket

Na invulling van het basispakket (en vóór invulling van het restpakket) hebben de meeste onderzochte huishoudens meer bestedingsruimte naarmate hun inkomen toeneemt. Alleen de echtparen hebben bij 120 procent van het toepasselijke minimum minder over dan bij 110 procent. Dit huishouden heeft te maken met een behoorlijke toename van de uitgaven aan de zorgpremie. Vanwege het inkomen komt het huishouden niet meer in aanmerking voor de aantrekkelijke collectieve verzekeringspremie en de bijdrage in de premiekosten van de gemeente. Ook de huurtoeslag en de zorgtoeslag keren bij dit hogere inkomen minder uit. Met als gevolg dat de inkomsten net niet voldoende toenemen om de hogere kosten op te vangen (4 euro te laag).

4.2.2 Na invulling van het restpakket

Na invulling van het restpakket is bij hetzelfde inkomen en huishouden de armoedeval zichtbaar. Deze is groter dan na de basisuitgaven vanwege het ook nog wegvallen van de participatievergoeding bij het inkomen van 120 procent.

In andere gemeenten is vaak bij het inkomen van 110 procent van het toepasselijke minimum een armoedeval zichtbaar vanwege de extra kosten in verband met werk (vervoer en presentatie). Bij een inkomen boven het bijstandsniveau veronderstellen we dat er sprake is van een (kleine) baan. En van een reiskostenvergoeding (die bij sommige werkgevers geldt) wordt in deze rapportage niet vanuit gegaan.

In de gemeente X levert de collectieve zorgverzekering, de bijdrage in de premie van de gemeente en de participatieregeling zoveel financieel voordeel op dat deze armoedeval niet te zien is.

Het eenoudergezin met jonge kinderen heeft te maken met maar een lichte inkomensstijging op 120 procent van de norm (5 euro) De kosten van de kinderopvang drukken erg op de begroting van dit huishouden.

4.2.3 Langdurigheidstoeslag

Huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen, kunnen in aanmerking komen voor langdurigheidstoeslag. In de gemeente X geldt dit voor huishoudens met een inkomen tot en met het sociaal minimum.

In de **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** staat in de laatste twee kolommen het saldo van de inkomsten min de uitgaven weergegeven waarbij ook rekening is gehouden met de langdurigheidstoeslag.

Uit de tabel valt af te lezen dat een alleenstaande onder de 65 jaar die langdurigheidstoeslag ontvangt, maandelijks 25 euro overhoudt als alle uitgaven zijn gedaan. Bij 110 procent van de norm is er een tekort van 3 euro. Een armoedeval is zichtbaar. Dit geldt ook voor de andere huishoudtypen die aanspraak maken op de langdurigheidstoeslag.

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft, naar aanleiding van de resultaten in het vorige hoofdstuk, de conclusies. Daarnaast worden er verschillende adviezen gegeven voor de aanpassing van regelingen in het kader van minimabeleid van de gemeente X.

5.1 Regelingen

De diverse vormen van inkomensondersteuning in de gemeente X hebben een positief effect op de bestedingsruimte van de inwoners. Zeker de ruime vergoeding van de zorgpremie en de gunstige collectieve zorgverzekering dragen goed bij aan de financiële positie van de onderzochte minima.

Met de participatieregeling creëert de gemeente een extra mogelijkheid om deel te nemen aan sportieve en sociaal-culturele activiteiten. Dit heeft ook een gunstig effect op de bestedingsruimte van huishoudens met een laag inkomen.

In een enkel geval is sprake van een *armoedeval*, bij de echtparen met het inkomen op 120 procent van de norm. Vanwege het wegvallen van deze beide bovengenoemde inkomensondersteunende regelingen van de gemeente X.

Het Nibud adviseert om voor deze groep zoveel mogelijk gebruik te maken de mogelijkheden die de landelijke wet- en regelgeving nog open laat. Hierbij kan gedacht worden aan verstrekkingen via de individuele bijzondere bijstand of via particuliere fondsen zoals de Stichting Leergeld of het Jeugdsportfonds.

Toch is de *bestedingsruimte* niet overal voldoende, ondanks de gemeentelijke regelingen. Dit kan de gemeente verbeteren door bijvoorbeeld de kwijtschelding van de gemeentelijke heffingen en waterschapslasten te koppelen, waardoor de draagkracht gezamenlijk wordt berekend. Dit levert voor het huishouden meer geld op indien er sprake is van (een beperkte) betalingscapaciteit.

Ook het maximum dat gehanteerd wordt aan de kwijtschelding van de gemeentelijke heffing levert minder ruimte op om te besteden. Bij geen maximum heeft een huishouden op het minimum niveau 13 euro per maand meer te besteden. Het Nibud raadt aan beide mogelijkheden te onderzoeken.

De langdurigheidtoeslag zorgt voor een extra armoedeval. Echter huishoudens die langdurig op het minimum leven kunnen dit extra bedrag goed gebruiken om bijvoorbeeld versleten witgoed te vervangen. Voor dit soort huishoudens wordt het steeds lastiger om geld te reserveren voor grote aankopen. Het Nibud adviseert daarom om de regeling in stand te houden en deze armoedeval niet 'aan te pakken'.

5.2 Huishoudens

Gezinnen met oudere kinderen

Huishoudens, en met name echtparen, met oudere kinderen hebben in de gemeente X de minste bestedingsruimte: op alle onderzochte inkomensniveaus hebben zij de grootste tekorten. Het Nibud ziet dit bij meer gemeenten; de extra inkomsten ten opzichte van het eenoudergezin (100 tegenover 90 procent van de bijstandsnorm) wegen vaak niet op tegen de kosten voor een extra volwassene aan bijvoorbeeld voeding, kleding en de zorgverzekering en de oudere kinderen drukken sterk op de begroting.

Het Nibud adviseert de mogelijkheden voor inkomensondersteuning (participatieregeling) naar leeftijd van kinderen nader te onderzoeken. Zo zou de hoogte van de vergoeding afhankelijk kan worden gemaakt van meerdere leeftijdscategorieën (bijv. van 4-12 jaar en van 12 - 18 jaar).

Van bijstand naar werk

De hogere kosten van het restpakket tussen WWB-niveau en 110 procent van de bijstandsnorm hangen voor het grootste deel samen de extra kosten door werk (zoals woon-werkverkeer en presentatie). Om werken aantrekkelijk te maken adviseert het hiervoor een premie (uitstroom) te verstrekken of een vergoeding vanuit de bijzondere bijstand tegenover te stellen. Dit kan een bijdrage in de kosten van het woon-werkverkeer zijn, maar bijvoorbeeld ook een vergoeding voor de aanschaf van een vervoersmiddel zoals een fiets of een brommer.

5.3 Extra mogelijkheden

Hogere energiekosten

Uit onderzoek van het Nibud¹ blijkt dat de energielasten ook een steeds groter deel van de woonlasten en daarmee van de totale begroting van minima inneemt. Juist voor de huishoudens in een energie-onzuinige woning kan een besparing op deze kosten positief bijdrage aan de bestedingsruimte. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat juist minima vaak in minder goed geïsoleerde woningen wonen, waardoor ze ook een hoger verbruik dan gemiddeld hebben.

Zo zouden huishoudens met een laag inkomen hulp van energieadviseurs of gratis/goedkope energieboxen kunnen krijgen aangeboden. Producten zoals spaarlampen en isolatiefolies, waarvan de aanschafkosten voor deze doelgroep vaak te hoog zijn terwijl ze een snelle terugverdientijd hebben, zijn dan het effectiefst.

Omgaan met geld

De inhoud en de prijzen worden jaarlijks zorgvuldig aangepast door het Nibud² en zijn ook gevalideerd door panels van consumenten.³ Dit wil echter niet zeggen dat ieder huishouden hieraan voldoende heeft of dat ieder huishouden rond kan komen.

Vanwege de beperkte bestedingsruimte van de onderzochte huishoudens is een voorwaarde voor rondkomen dat ze ieder geval hun financiële situatie goed op orde hebben en verantwoord kunnen omgaan met hun beperkte budget. Dit ter voorkoming van schulden.

We gaan ervan uit dat het huishouden niet leent, zodat er nog extra kosten van rente bijkomen. Veel huishoudens die van een minimum inkomen moeten rondkomen voeren een goed financieel beheer, maar een deel ook niet. Voor deze huishoudens is het aan te bevelen cursussen (budgetcursus) of begeleiding te organiseren, om in deze vaardigheid voorzien.

¹ Onderzoek 'Ergielastenbeschouwing. Verschillen in energielasten tussen huishoudens nader onderzocht' voor SenterNovem, december 2009

² Zie Nibud Budgethandboek en Prijzengids, jaarlijkse uitgaven.

³ Stella Hoff et. al. Genoeg om van te leven, Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud, SCP/Nibud, Den Haag 2009. Te downloaden op de websites van het Nibud of SCP.

Alle inkomsten aanvragen

In de berekeningen is ervan uitgegaan dat alle aanspraken op landelijke en lokale regelingen zijn aangevraagd. Dat is niet voor ieder huishouden een vanzelfsprekendheid.⁴ De gemeente kan het gebruik van lokale regelingen stimuleren door hieraan publiciteit te geven en de toegang tot deze regelingen te vereenvoudigen. Dit zou onder meer kunnen met de website www.berekenuwrecht.nl waar landelijke en lokale regelingen per deelnemende gemeente gepresenteerd worden. In een plus variant kunnen ook aanspraken via Digid worden aangevraagd.

Kinderen en geld

Tenslotte blijkt uit verschillende onderzoeken dat mensen, die in hun jeugd goed hebben leren omgaan met geld, dat later ook goed kunnen. Om te voorkomen dat huishoudens met een lagere inkomen in de problemen raken is het daarom goed jong te beginnen via de opvoeding maar ook via het onderwijs. Zo kan een gemeente educatief materiaal (o.a. de Geldkoffer) beschikbaar stellen aan basisscholen en/of middelbare scholen als preventie voor schulden/financiële problemen.

⁴ Zie bijvoorbeeld Caren Tempelman, Aenneli Houkes en Jurriaan Prins, Niet-gebruik inkomensondersteunende maatregelen, SEO, Amsterdam, 2011. Te downloaden op www.overheid.nl.

Bijlage 1: Begrotingen

In onderstaande tabellen zijn de begrotingen van de verschillende huishoudtypen opgenomen. Voor alle huishoudens wordt op een rij gezet hoe het budget er bij de verschillende inkomensniveaus uit ziet.

De inkomensondersteunende regelingen van de gemeente zijn als volgt in de begrotingen verwerkt:

Kwijtschelding van heffingen

In de begrotingen is de kwijtschelding van de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verwerkt bij de heffingsbedragen. Dit wordt aangegeven met • achter het resterende bedrag.

Collectieve ziektekostenverzekering

De gemeente biedt inwoners de mogelijkheid zich te verzekeren via een collectieve ziektekostenverzekering. Huishoudens kunnen gebruik maken van een basisverzekering en een aanvullende verzekering. Bij de uitgavenposten 'basispremie zk-verzekering' en 'aanvullende zk-verzekering' hebben we de maandelijkse bedragen van de collectieve zorgverzekering gebruikt. Dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

Restpakket

De vergoeding uit de participatieregeling is opgenomen in de post 'vergoeding restpakket'.

De posten in de basisbegroting die horen bij het restpakket zijn met een * gemerkt. Voor zover deze niet apart zijn benoemd, zijn zij ondergebracht in de post 'overig restpakket'.

Bijlage 2: Inkomsten

Inkomsten

Het inkomen in de begrotingen is inclusief vakantietoeslag en heffingskortingen (bijvoorbeeld de algemene heffingskorting, de arbeidskorting en de combinatiekorting).. Het uitgangspunt is dat huishoudens alle kortingen waar ze recht op hebben ook daadwerkelijk aanvragen.

Langdurigheidstoeslag

Huishoudens in de gemeente X die voorafgaand aan de peildatum gedurende vijf jaar over een inkomen beschikken dat niet hoger is dan 100 procent van de voor belanghebbende(n) geldende bijstandsnorm, hebben recht op de langdurigheidstoeslag. De regeling is bedoeld voor huishoudens tussen de 23 en 65 jaar die langdurig op het minimum leven en die geen uitzicht hebben op hoger inkomen.

Huishoudens die in aanmerking komen voor de toeslag worden vergeleken met de huishoudens die hier geen recht op hebben.

Algemene opmerking

Naast bovenstaande inkomensondersteunende maatregelen wordt bij de inkomsten rekening gehouden met de zorgtoeslag, de huurtoeslag, de kinderopvangtoeslag, de kinderbijslag en het kindgebonden budget.

Voor de huishoudens met extra zorgkosten wordt rekening gehouden met eventuele belastingaftrek van persoonsgebonden uitgaven (specifieke zorgkosten). Als de verschuldigde inkomstenbelasting te laag is om de aftrek te verzilveren, dan gaan we ervan uit dat men gebruik maakt van de Tegemoetkoming Specifieke Zorgkosten (TSZ).

De Tegemoetkoming uit de Wet tegemoetkoming specifieke zorgkosten (Wtcg) is niet bij het inkomen opgenomen, omdat niet duidelijk is of men hier recht op heeft en omdat de tegemoetkoming pas in het daaropvolgende kalenderjaar wordt uitgekeerd.

Bijlage 3: Verantwoording uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar het basis- en het restpakket.

Basispakket

Huur

Er wordt gerekend met een huur van 353 euro voor een- en tweepersoonshuishoudens en 395 euro voor meerpersoonshuishoudens.

Energie

Dit is 90 procent van de prijs van gemiddeld gebruik naar huishoudtype met een opslag voor huishoudens van 65 jaar of ouder (gasverbruik). Daarbij hanteert het Nibud de prijs van het gemiddelde verbruik.

Heffingen

Dit zijn de gemeentelijke en waterschapsheffingen verminderd met de eventuele kwijtschelding.

Telefoon, televisie, internet

Deze bedragen zijn gebaseerd op het bellen met een mobiele telefoon met een sim-only abonnement voor 100 tot 150 belminuten per maand, een basisabonnement voor internet en een analoge televisie abonnement via de kabel.

Zorgverzekeringen

Dit betreft de nominale premie van de basis- en aanvullende verzekering inclusief de minst uitgebreide tandartsverzekering. Voor huishoudens die voldoen aan de voorwaarden is de collectiviteitskorting van toepassing.

Overige verzekeringen

Dit betreft een aansprakelijkheidsverzekering, een inboedelverzekering en voor volwassenen in huishoudens onder de 65 jaar een uitvaartverzekering.

Schoolkosten

Deze bedragen zijn gebaseerd op onderzoek van het Nibud, en betreffen de mediaanbedragen exclusief reiskosten.

Kinderopvang

Dit zijn de kosten exclusief de landelijke vergoeding die wordt gegeven, maar inclusief (indien van toepassing) de vergoeding via de bijzondere bijstand.

Kleding en schoeisel

Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor kleding.

Inventaris en onderhoud

Bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inventaris en onderhoud.

Extra ziektekosten

In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. De kosten betreffen de huisapotheek met pleisters, aspirines e.d. plus het bedrag dat een huishouden maximaal kwijt kan zijn aan het eigen risico van de zorgverzekering.

Voor het huishouden met een zorgvraag zijn hier de kosten in verband met de eigen bijdrage Wmo/AWBZ meegenomen, evenals de kosten in verband met personenalarmering. Eventuele tegemoetkomingen vanuit de collectieve (aanvullende) zorgverzekering, Wmo of individuele bijzondere bijstand zijn verrekend.

Voeding

De bedragen zijn gebaseerd op de aanbevolen hoeveelheden voor een gezonde voeding van het Voedingscentrum en de prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Voor het huishouden met een zorgvraag zijn hier de kosten in verband met de maaltijdservice meegenomen, evenals de kosten in verband met een dieet. Eventuele tegemoetkomingen vanuit de collectieve (aanvullende) zorgverzekering, Wmo of individuele bijzondere bijstand zijn verrekend.

Reiniging

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Persoonlijke verzorging

Uitgegaan is van een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Diversen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven.

Openbaar vervoer en fiets

Voor ieder lid van het huishouden zijn dit de kosten van een fiets en één strippenkaart.

Voor de huishoudens met zorgvraag wordt gerekend met collectief vervoer. De gemeente X hanteert voor de deeltaxi (collectief vraagafhankelijk vervoer) een Wmo-tarief van 0,55 euro per OV-zone en een bedrag van 0,55 euro als instap.

Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket.

Pakket voor sociale participatie

Als voorbeeld heeft het Nibud in samenwerking met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een pakket aan uitgaven voor sociale participatie opgesteld. De uitgavenposten waar rekening mee is gehouden staat hieronder weergegeven evenals de richtbedragen voor deze uitgavenposten.

Tabel: Uitgaven aan sociale participatie, bedrag per maand

Tabel: Uitgaven aan sociale participatie, bedrag per maand

	€
Contributies en abonnementen	
per kind 4-12 jaar	11
per persoon >12 jaar	16
per huishouden	2
Bezoek ontvangen	
per persoon	8
per huishouden	11
Op bezoek gaan	
per persoon	5
Vakantie/uitgaan	
per persoon	16
per huishouden	22
Vervoer	
per persoon	9
per huishouden	4

Bron: Hoff et al, SCP/Nibud, 2009, berekeningen Nibud, 2013

Overig restpakket

Naast de uitgaven zoals gespecificeerd in het pakket aan sociale participatie kunnen nog allerlei overige uitgaven als voorbeeld in het restpakket worden opgenomen. In dit onderzoek zijn dat posten voor een huisdier, de kosten voor woon-werkverkeer en zakgeld voor de kinderen (bedragen zijn gebaseerd op regulier onderzoek van het Nibud).